

	MAKALE ADI	SAYFA
1	MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINDA MESLEKİ YABANCILAŞMANIN İŞYERİ MUTLULUĞU ÜZERİNE ETKİSİ: BURDUR İLİ VE BUCAK İLÇESİNDE BİR ARAŞTIRMA Doç. Dr. Osman AKIN, Öğr. Elm. Adile AKTAR	1-24
2	ENGELLİ VE ENGELSİZ ÇALIŞANLARIN İLETİŞİM ENGELLERİ VE İŞ DOYUMU: KARŞILAŞTIRMALI NİTEL BİR ARAŞTIRMA Dr. Rabia Sultan KURŞUNCU, Dr. Tuğba İMADOĞLU, Prof. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ	25-45
3	ISPARTA İLİNDE HANEHALKLARININ EV DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLERİN ANALİZİ Orhan Orçun BITRAK, Prof. Dr. Selim Adem HATIRLI	46-63
4	OTOMATİK KATILIM SİSTEMİ: ZORUNLU DEVLET BORÇLANMASI EKSENİNDE BİR DEĞERLENDİRME Nagihan Özkanca Andıç, Dr. İrem Erasa Akça	64-80
5	PERFORMANSA DAYALI ÜCRET VE EŞİT İŞE EŞİT ÜCRET PARADOKSU: KAMU KURUMLARI ÜZERİNDEN ANALİZ Ünal DEMİR, Dr. Öğr. Üyesi Osman Kürşat ACAR	81-109
6	MÜHENDİSLİK ÖĞRENCİLERİNİN İSTATİSTİĞE KARŞI TUTUMLARI: ÇOKLU DURUM ÇALIŞMASI Dr. Öğr. Üyesi Kadir SARIKAYA, Dr. Öğr. Üyesi Esmâ EMMİOĞLU SARIKAYA	110-125
7	ÖRGÜTSEL GÜVEN VE PSİKOLOJİK SÖZLEŞME İHLÂL ALGISİNİN ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ÜZERİNDEKİ ARACILIK ROLÜ Dr. Hakan KOÇAK	126-143
8	İÇ GİRİŞİMCİLİK ÜZERİNDEKİ MENTORLUĞUN ETKİSİNDE ÖZ YETERLİLİĞİN ROLÜ Doç. Dr. M. Fikret ATEŞ	144-163

Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi

IDEAS

ISSN: 2149 - 5823






Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi yılda 2 kez yayımlanan hakemli bir dergidir. Türkçe ve İngilizce dillerinde iktisat, işletme, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, davranış bilimleri, maliye, ekonometri, çalışma ekonomisi ve endüstriyel ilişkiler, bankacılık ve finans, insan kaynakları yönetimi, yönetim bilişim sistemleri, sosyal hizmet, uluslararası ticaret ve lojistik, sağlık bilimleri yönetimi, eğitim yönetimi ve ilişkili alanlarda makaleler yayımlar. Dergide yayımlanan makalelerin dil, bilim, yasal ve etik sorumluluğu yazara aittir. Tüm makaleler intihal taramasından geçirilerek yayımlanır. Makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.


International Journal of Economics and Administrative Sciences is peer reviewed journal published twice a year. It publishes articles both in Turkish and English languages in the fields of economics, business administration, international relations, political science and public administration, behavioral sciences, finance, econometrics, labor economics and industrial relations, banking and finance, human resources management, management information systems, social services, international trade and logistics, health sciences management, educational administration and related fields. The language, science, legal and ethical responsibility of the articles published in the journal belongs to the author. All articles are published after a plagiarism scan. The published contents in the articles cannot be used without being cited.

Editörler / Editors in Chief

-  Prof. Dr. Ömer TURUNÇ (Antalya Bilim Üniversitesi)
-  Doç. Dr. Abdullah ÇALIŞKAN (Toros Üniversitesi))

Yayın Kurulu / Editorial Board

-  Prof. Dr. Abdülkadir VAROĞLU (Başkent Üniversitesi)
-  Prof. Dr. Ömer TURUNÇ (Antalya Bilim Üniversitesi)
-  Prof. Dr. Umut AVCI (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
-  Doç. Dr. Abdullah ÇALIŞKAN (Toros Üniversitesi)
-  Dr. Öğr. Üyesi İrfan AKKOÇ

 **Danışma Kurulu / Advisory Board**

- Prof. Dr. Ahmet ERKUŞ (Bahçeşehir Üniversitesi)
- Prof. Dr. Bekir GÖVDERE (Süleyman Demirel Üniversitesi)
- Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU (Atılım Üniversitesi)
- Prof. Dr. Dilek ZAMANTILI NAYIR (Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ebru GÜNLÜ (Dokuz Eylül Üniversitesi)
- Prof. Dr. Enver ÖZKALP (Anadolu Üniversitesi)
- Prof. Dr. Gökmen DAĞLI (Yakın Doğu Üniversitesi)
- Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)
- Prof. Dr. Haluk KORKMAZYÜREK (Toros Üniversitesi)
- Prof. Dr. Harun ŞEŞEN (Lefke Avrupa Üniversitesi)
- Prof. Dr. Haydar SUR (Üsküdar Üniversitesi)
- Prof. Dr. Himmet KARADAL (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim EROL (Celal Bayar Üniversitesi)
- Prof. Dr. Levent KÖSEKAHYAOĞLU (Süleyman Demirel Üniversitesi)
- Prof. Dr. İbrahim Sani MERT (Antalya Bilim Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mahmut PAKSOY (İstanbul Kültür Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mazlum ÇELİK (Hasan Kalyoncu Üniversitesi)
- Prof. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ (Korkut Ata Üniversitesi)
- Prof. Dr. Nejat BASIM (Başkent Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ömer Faruk İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
- Prof. Dr. Selim Adem HATIRLI (Süleyman Demirel Üniversitesi)
- Prof. Dr. Süleyman TÜRKEK (Toros Üniversitesi)
- Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
- Prof. Dr. Umut AVCI (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
- Prof. Dr. Ünsal SİĞRI (Başkent Üniversitesi)
- Doç. Dr. Cengiz DURAN (Dumlupınar Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hakan TURGUT (Başkent Üniversitesi)
- Doç. Dr. Hakkı AKTAŞ (İstanbul Üniversitesi)
- Doç. Dr. Mine Afacan FINDIKLI (Beykent Üniversitesi)
- Doç. Dr. Murat ÇUHADAR (Süleyman Demirel Üniversitesi)
- Doç. Dr. Sebahattin YILDIZ (Kafkas Üniversitesi)
- Doç. Dr. Yusuf GÜMÜŞ (Dokuz Eylül Üniversitesi)

*İsimler, akademik ünvan ve alfabetik sıra gözetilerek sıralanmıştır.
Names are listed in academic title and alphabetical order.*

2016 yılı 2. sayıdan itibaren dergimiz uluslararası endekslerde taranmaktadır.



*Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan içerikler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.*

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Makalenin on-line kopyasına erişmek için / To reach the on-line copy of article: <http://dergipark.org.tr/uiibd>

ISPARTA İLİNDE HANEHALKLARININ EV DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLERİN ANALİZİ¹

Orhan Orçun BITRAK*

Selim Adem HATIRLI**

ÖZET: Bu çalışmada, hanehalklarının ev dışı gıda tüketimi tercihini etkileyen başlıca sosyo-ekonomik faktörlerin analizi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Logit Modeli kullanılmış ve hanehalklarıyla yüz yüze görüşme yoluyla yapılan anketlerden elde edilen veriler analiz edilerek model tahmin edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre incelenen hanehalklarının ortalama aylık geliri 5.642,35 TL, aylık ortalama tüketim harcaması 5.169,22 TL, aylık ortalama gıda harcaması 1.396,58 TL ve aylık ortalama ev dışı gıda harcaması ise 393,71 TL olarak belirlenmiştir. İncelenen hanehalklarının %45,45'inin ev dışı gıda tüketiminde buldukları tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, modele dahil edilen açıklayıcı değişkenlerden çalışan eş unsuru dışındaki değişkenlerin tamamının beklenen işarete sahip olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerin ev dışı gıda tüketimi olasılığına etkileri teorik beklentiyle uyumlu olarak sırasıyla hane büyüklüğü (-%3), medeni durum (-%36), eğitim durumu (%1), ikinci gelir grubu (%32), üçüncü gelir grubu (%49), sağlık (-%58), ekonomiklik (-%50), hijyeniklik (%16) ve evdeki gıda tüketimi harcamaları (-%0,02) olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ev Dışı Gıda Tüketimi, Logit, Isparta.

Jel Sınıflandırması: C42, C51, D12

DOI: 10.29131/uiibd.591909

Geliş tarihi: 15.07.2019/ **Kabul Tarihi:** 14.12.2019/ **Yayın Tarihi:** 20.12.2019

SOCIO-ECONOMIC FACTORS AFFECTING HOUSEHOLD FOOD CONSUMPTION AWAY FROM HOME IN ISPARTA

ABSTRACT: In the study investigating the household food consumption away from home in Isparta, it is aimed to determine the main socio-economic factors affecting household preferences. For this purpose, data is obtained through face-to-face surveys with households and the Logit Model is utilised for the estimation. According to the results of the research, the average monthly income of the households is determined to 5,642.35 TL, the average monthly consumption spending is 5,169.22 TL, the average monthly food spending is 1,396.58 and the average monthly food spending away from home is 393.71 TL. It is also found that %45.45 of the households consume food away from home. The model estimation reveals that all but one of the explanatory variables employment status of spouse included in the model have expected signs. The effects of variables are paralel with theoretical expectations and the effects of household size and marital status on the probability of food away from home consumption are -%3 and -%36. The same figures are %1, %32, %49, -%58, -%50, %16 and -%0.02 for educational level, second income group, third income group, health, economy, hygiene and household food consumption expenditures respectively.

Key Words: Food Away From Home Consumption, Logit, Isparta.

Jel Classification: C42, C51, D12

Received: 15.07.2019/ **Accepted:** 14.12.2019/ **Published:** 20.12.2019

*Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, İktisat Anabilim Dalı, orcunbitrak@gon.com.tr, ORCID: 0000-0001-5648-4161

**Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, selimhatirli@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9632-3071

Kaynak gösterimi için:

BITRAK, O. O. ve HATIRLI, S. A. (2019), ISPARTA İLİNDE HANEHALKLARININ EV DIŞI GIDA TÜKETİMİNİ ETKİLEYEN SOSYO-EKONOMİK FAKTÖRLERİN ANALİZİ. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5 (2), 46-63. DOI: 10.29131/uiibd.591909

¹ Bu makale, Orhan Orçun BITRAK'ın Süleyman Demirel Üniversitesi SBE İktisat Anabilim Dalında Prof. Dr. Selim Adem HATIRLI danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinin bir kısmından üretilmiştir.

1. GİRİŐ

Sanayi devriminden sonra üretimin artmasıyla birlikte insanların zevk ve ihtiyaçlarında da büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşümün ana sebeplerinin başında üretim çeşitliliği ve ürün farklılaştırması gelmekte olduğu söylenebilir. Küresel ölçekte yaşanan hızlı nüfus artışı, ekonomik gelişmeler, göçler ve şehirlerin büyümesi insan ihtiyaçlarını artmasına yol açmış ve özellikle son 50 yılda teknolojinin gelişmesi, ekonomik ve politik engellerin azalması ile birlikte küreselleşme olgusu ortaya çıkmıştır. Kısaca ülkeler arası mesafeler kısalmış, farklı kültürler daha kolay tanınmaya başlanmıştır. Küreselleşmenin bir diğer yansıması da insanoğlu için vazgeçilmez olan gıda sektörüne olmuştur. Küçülen dünyada tüketici zevk ve tercihleri hızla değişmeye başlamış ve gıda sektörü de buna göre şekil almaya başlamıştır. Bu bağlamda ev dışı gıda sektöründe yeni restoran zincirleri, farklı yöre hatta ülke mutfak kültürleri servis edilmeye başlanmış ve ivme yakalamıştır. Buna bağlı olarak ev dışı gıda sektöründe bulunan işletmeler pazardan pay alabilmek için artan rekabetle birlikte reklam ve promosyonların yanında günümüz teknolojisi Instagram, Facebook gibi sosyal medya mecralarını kullanmaya başlamışlardır. Günümüzde her bireyin kullandığı bu mecraların hızla gelişmesi insanların ev dışı gıda tüketim yerlerinde bulunma isteğini artırmış ve bu tip tüketimin artık temel bir insan ihtiyacı halini almasına sebep olmuştur.

Ev dışı gıda tüketimine hizmet veren kuruluşların ilk örnekleri 15. yüzyıldan önce tüccarlara ve seyyahlara hizmet veren kervansaray ve han tarzı yapılardır. Coğrafi keşiflerden sonra değişen ticaret yolları neticesinde para ekonomisine geçiş kentleşmeyi hızlandırarak insanların yaşam tarzlarında bir değişikliğe neden olmuştur. Bu değişimler sonucunda ev dışı gıda tüketimine hizmet veren sokak satıcıları ve nihayet günümüzdeki anlamı ile ilk ev dışı gıda tüketim yerleri 1700'lü yılların sonlarında Fransa'da açıldığı tarihten günümüze fonksiyonel, ürün çeşitliliği ve fiziksel yönden çok büyük bir değişim yaşamıştır (Ertürk, 2018: 1203-1204).

Günümüzde ev dışı gıda sektöründeki gelişmenin en büyük nedenleri, yaşanan gelir artışı, ekonomik gelişmeyle birlikte değişen yaşam koşulları, aile yapısındaki değişim ve kadınların iş yaşamına katılması olarak gösterilebilir (Akbaş ve Boz, 2005: 122; Ekeyılmaz, 2006: 2). Ev dışı gıda tüketimi sadece ekonomik ve fizyolojik faktörlere değil aynı zamanda sosyal ve psikolojik faktörlere de bağlıdır. Nitekim insanlar sadece açlığını gidermek değil öte yandan sosyalleşmek, eğlence ve değişik tatlar keşfetmek amacıyla da ev dışı gıda tüketiminde bulunmaktadır (Özdemir, 2010: 220-221; Öncü, Çatı ve Özbay, 2007: 321).

Bu çalışmada, Isparta ili kentsel alandaki hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin ekonometrik analizi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularının, ev dışı gıda tüketimiyle ilgilenen araştırmacılara, sektörde faaliyet gösteren firmalara ve potansiyel yatırımcılara önemli bilgiler sağlaması beklenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda sektörde faaliyet gösteren firmaların pazarlama stratejilerine ve hedef tüketici kriterlerini belirlemelerine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE EV DIŞI GIDA TÜKETİMİ

ABD'de 1960 yılından sonra ev dışı gıda tüketimi harcamalarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Yaşanan gelir artışıyla birlikte hanehalkı gelirinin yaklaşık %20'sini oluşturan evde gıda tüketim harcamaları 1983 yılında yaklaşık olarak %16'lara kadar

düşmüştür. ABD’de hanehalkları harcanabilir gelirinin yaklaşık %4’ünü ev dışı gıda tüketim harcamalarına ayırmaktadır (Lee ve Brown, 1986: 142). Son 20 yılda ABD piyasasında ev ve ev dışı gıda tüketim harcamalarının sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Vergi ve bahşişlerden arındırılmış bu harcama rakamlarında, 2015-2016 yıllarına bakıldığı zaman ev dışı gıda tüketim harcamalarının evde gıda harcamalarını geçmiş olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Amerika’da Vergilerden Arındırılmış Ev ve Ev Dışı Gıda Tüketim Harcamaları

ABD Piyasası Harcamaları	Evde Gıda Tüketimi (Milyar Dolar)	Ev Dışı Gıda Tüketimi (Milyar Dolar)
2000	289	259
2005	317	292
2010	324	297
2015	336	339
2016	346	347
2017	357	349

Kaynak: USDA Economic Research Service

Kore’de fast-food sektörü 1988 yılında Seoul’de yapılan olimpiyat oyunlarından sonra hızla büyümeye başlamış ve şu an mevcut fast-food restoranı sayısı 1500’lere kadar ulaşmıştır. Ülkede yapılan bir araştırmaya göre, Korelilerin fast-food tüketimini hedonik ve faydacı faktörler etkilemektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, servis hızı, kalite, temizlik ve personel davranışı gibi hedonik unsurların fiyat gibi faydacı unsurlara nazaran daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Park, 2004: 87).

2011 yılında dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olan Çin, 2016 yılında dünyanın en büyük ekonomisi haline gelmiştir. Ülkenin 1980 yılında sadece 455 milyar Yuan olan milli geliri 2011 yılına gelindiğinde yaklaşık yüz katı büyüyerek 47,288 milyar Yuan seviyesine çıkmıştır. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, Çin’in en büyük şehirlerinden olan Xian’da ev dışı gıda tüketimine katılım %72 gibi yüksek bir orana ulaşmış ve şehirde en çok kafeteryaların tercih edildiği belirlenmiştir (Liu, 2011: 2-41).

Brezilya’da yapılan bir araştırmaya göre, yaşanan sosyo-ekonomik ve demografik değişimler, kentleşme ve yaşanan gelir artışıyla birlikte gıda tüketim kalıpları değişime uğramıştır. 2002-2003 ev dışı tüketim harcamaları göstergeleri %24 iken bu oran 2008-2009 yılına gelindiğinde %31 seviyelerine çıkmıştır. Ev dışı gıda tüketiminde en çok tercih edilen gıda türleri ise alkollü içecekler ve patates kızartması gibi atıştırmalıklar olarak belirlenmiştir (Bezerra, Souza, Pereira, ve Sichieri, 2013: 47-50).

Fransa’da toplam gıda harcamaları içerisinde ev dışı gıda tüketim harcamalarının payı 1995 yılında yaklaşık %17 iken 1997 yılında %19 oranına sahip olmuştur. İtalya’da ise bu oran 1973 yılında %12,3 iken, 1996 yılında %16,4 oranına kadar yükselmiştir. Yunanistan’da toplam gıda harcamaları içerisinde ev dışı gıda tüketim harcamalarının payı bu ülkelerden farklı olarak daha hızlı geliştiği görülmektedir. 1981-1982 yıllarında yapılan anket sonuçları bu oranı %7 olarak gösterirken, 1993-1994 yıllarında ise aynı oran %24,4’e kadar yükselmiştir (Gül, Özdeş Akbay, Özççek Dölekoğlu, Özel, ve Akbay, 2003: 2).

Ülkemiz topraklarında kervansaraylarla başlamış olan ev dışı gıda tüketimi, ilk etapta sokak satıcılığı biçiminde başlamış ve 1800'li yılların sonunda ise İstanbul'da Galata ve Pera'da açılmaya başlayan lokanta ve restoranlarla farklı boyutlara ulaşmıştır. İlk başlarda otellerin bünyesinde hizmet veren bu işletmeler zamanla müstakil hale gelmiş ve sayıları artmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra şehir yaşantısı ile birlikte ülkenin her yerine açılmaya başlanan bu işletmeler özellikle 1980'li yıllarda açık piyasa ekonomisine geçiş ve ülke turizminin gelişmesi ile bu tür işletmelerin sayısı ve çeşitliliği artarak bugünkü halini almıştır (Ertürk, 2018: 1204).

Türkiye'de 2006 yılında yaklaşık 5 milyar dolar cirosu olan ev dışı gıda sektörü 2011 yılına gelindiğinde yaklaşık 3 kat büyüyerek 15 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. 2015 yılında sektörün büyüklüğü 24,7 milyar dolara (66,7 milyar TL) ulaşmıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise hanehalklarının ev dışı gıda tüketim harcamaları %30 gerileyerek 18 milyar (55 milyar TL) seviyelerine düşmüştür. 2017 yılında bu oran %12 artarak yaklaşık 21 milyar dolar (61 milyar TL) seviyesine yükselmiştir ([http:// www.brandday.net/ekonomi/turkiyede-yeme-icme-sektorunun-boyutlari-gastronomi-ekonomisi-ara-rapor-2018-h8213.html](http://www.brandday.net/ekonomi/turkiyede-yeme-icme-sektorunun-boyutlari-gastronomi-ekonomisi-ara-rapor-2018-h8213.html), Erişim Tarihi: 08.03.2019).

Tablo 2. Türkiye'de 2010-2015 Yılları %20'lik Gelir Gruplarına Göre Ev ve Ev Dışı Gıda Tüketim Harcamalarının Gelire Oranı

Yıllar	Harcama Türü	Gelir Grupları				
		I. Grup	II. Grup	III. Grup	IV. Grup	V. Grup
2010	Gıda ve Alkolsüz İçecek	31,9	26,8	24,1	21,2	16,7
	Lokanta, Otel ve Pastane	3,5	4,6	5,4	5,4	6,2
2013	Gıda ve Alkolsüz İçecek	28,8	25,6	21,1	20,0	14,6
	Lokanta, Otel ve Pastane	4,0	4,8	5,4	6,1	6,9
2015	Gıda ve Alkolsüz İçecek	30,2	26,3	22,6	20,5	14,6
	Lokanta, Otel ve Pastane	4,1	5,1	6,0	6,2	7,5

Kaynak: Tüik, Hanehalkı Bütçe Araştırması, 2015

Tablo 2'de Türkiye'de 2010-2015 yılları arası %20'lik 5 gelir grubuna göre ev ve ev dışı gıda harcamalarının gelire oranı verilmiştir. Tabloya yıllar itibarıyla bakıldığında, 2010 yılından 2015 yılına gelindiğinde tüm gelir gruplarında gıda ve alkolsüz içecek harcamalarının gelir içindeki payının oransal olarak azaldığı, lokanta, otel ve pastane harcamalarının gelirdeki payının ise oransal olarak bir artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu durum, belirtilen yıllarda kişi başına düşen harcanabilir gelirden yaşanan artışla açıklanabilmektedir. Ayrıca tabloda görüldüğü gibi, gelir grupları itibarıyla en düşük gelir grubu olan I. gelir grubundan en yüksek gelir grubu olan V. gelir grubuna doğru gıda ve alkolsüz içecek harcamalarının gelire göre oranında azalış meydana gelirken lokanta, otel ve pastane harcamalarının gelire göre oranında bir artış olduğu gözle çarpılmaktadır.

3. LİTERATÜR

Konuyla ilgili gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde çeşitli araştırmalar mevcut olup, bu çalışmaların başlıcaları aşağıda özlüce verilmiştir.

Konuyla ilgili Ekeyılmaz'ın (2006) Antalya ilinde yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre Antalya ilindeki hanehalklarının %65'inin ev dışı gıda tüketiminde bulunduğunu tespit etmiştir. Yapmış olduğu analiz sonuçlarına göre gelir ve hanehalkı

reisinin eğitim seviyesinin ev dışı gıda tüketimine pozitif etkisi bulunurken hane büyüklüğünün negatif etkisinin bulunduğunu tespit etmiştir. Akbay ve Boz'un (2005) yapmış oldukları çalışmada Kahramanmaraştahanehalklarının %51,1'inin ev dışı gıda tüketiminde bulunduğunu belirlemişlerdir. Yapmış oldukları Korelasyon analizi sonuçlarına göre, aile geliri, genişliği ve aile reisinin eğitim durumu ile ev dışı gıda tüketimi arasında güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Ayrıca uyguladıkları Working-Leser Talep Modeli sonuçlarına göre ev dışı gıda talebi esnekliği 2,71 olarak hesaplamışlardır. Yazırılı'nın (2015) yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, ailelerin medeni durumuna göre evli olmayan ailelerin ev dışı gıda tüketimine daha fazla eğilimi olduğunu tespit etmiştir. Nayga'nın (1991) uyguladığı Logit Modeli sonuçlarına göre, gelir, fiyat, hane büyüklüğü, etnik köken, coğrafi konum, yaş ve cinsiyet unsurlarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen faktörlerden olduğunu belirlemiştir. Kim (2002) uyguladığı İkili Logit Modeli sonuçlarına göre, gelir, yaş, aile büyüklüğü, aile yapısı, etnik köken ve yaşanan yer faktörlerinin ev dışı gıda tüketimini etkilediğini tespit etmiştir. Liu (2011) yapmış olduğu Çoklu Regresyon Analizi sonuçlarına göre gelir, çalışma saatleri ve aile yapısının ev dışı gıda tüketimi kalıplarını belirleyen önemli faktörlerden olduğunu saptamıştır. Redman'ın 1980 yılında yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre gelirin ev dışı gıda tüketimi olasılığına olumlu etkisinin bulunduğunu ailede yaşayan fert sayısı ve ailede okul öncesi yaşta olan çocukların bulunmasının ise ev dışı gıda tüketimi olasılığına negatif etkisinin bulunduğunu belirlemiştir. Pol ve Pak'ın 1995 yılında yaptıkları çalışmada Log Lineer yöntemi kullanmışlardır. Yaptıkları analizin sonuçlarına göre, ev dışı gıda tüketiminde yalnız yaşayanlar ve çocuksuz ailelerin diğer tüketici tiplerine göre daha az harcama yaptıkları gözlemlenmiş, çocuklu ailelerde ise çocukların yaşı küçüldükçe ev dışı gıda harcamalarında, gelirden bağımsız olarak bir düşüşün söz konusu olduğu gözlemlenmiştir. Jang, Ham ve Hong'un (2007) yapmış oldukları çalışmada ev dışı gıda tüketimine katılımda Probit Modeli, ev dışı gıda tüketimi harcamalarını tahmin etmede Kesikli Regresyon Analizi kullanmışlardır. Analiz sonuçlarına göre ev dışı gıda tüketimine katılımını açıklamada sosyo-ekonomik faktörler ön plana çıktığı, ev dışı gıda tüketimi harcamalarını açıklamada ise restoran erişebilirliği ve finansal faktörler ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

4. METARYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın temel verilerine Isparta ili kentsel alanda yaşayan hanehalklarına uygulanan birebir anket yöntemi yoluyla ulaşılmıştır. Araştırmanın anket verileri 2018 Kasım ayında yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar ve istatistik verilerden de yararlanılmıştır.

Örnek hacmini belirlemek amacıyla öncelikle Isparta ili merkezinde bulunan mahalle ve hanehalkı sayıları tespit edilmiştir. TÜİK (2017) kayıtlarına göre 44 mahallede toplam 70342 hanehalkının olduğu belirlenmiştir. Buna göre anket yapılacak hanehalkı sayısının belirlenmesi için aşağıdaki eşitlikte ifade edilen basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak örnek hacmi belirlenmiştir (Çicek ve Erkan, 1996).

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q}{(N-1) \cdot D^2 + P \cdot Q} \quad (1)$$

Formülde;

n: Örnek hacmini,

N: Toplam hanehalkı sayısını,

P: Söz konusu olayın olma olasılığını (ev dışı gıda tüketimi yapma olasılığı),

Q: Söz konusu olayın olmama olasılığını (ev dışı gıda tüketimi yapmama oranı),

$D^2 = \left(\frac{d}{t}\right)^2$; bu eşitlikteki d hata payını (%5), t ise %95 güven aralığındaki t değerini (1,96) ifade etmektedir.

Formüldeki P ve Q değerlerini belirlemek amacıyla Isparta kentsel alanda 120 adet ön anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre P değeri 0,3, Q değeri ise 0,7 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgilere göre yukarıda verilen formül kullanılarak örnek büyüklüğü %5 önem düzeyinde 321 olarak belirlenmiştir. Ancak, bazı anketlerin tutarsız ve eksik olabileceği dikkate alınarak 342 anket yapılmıştır. Çalışmada örnek büyüklüğü belirlendikten sonra Isparta kentsel alanda bulunan 44 mahalle sosyo-ekonomik özelliklerine göre düşük, orta, yüksek olmak üzere üç gelir grubuna ayrılmış ve araştırma alanını temsil edebilecek 18 mahallede anket çalışması yapılmıştır. Her mahalleden yapılacak anket sayısı ise mahallelerin nüfusuna orantılı olarak dağıtılmış ve hanehalkları tesadüfen seçilmiştir.

Bu araştırmada Isparta ili hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörler Logit modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Logit Modelinde bağımlı değişken kesiklidir ve tahmin edilen olasılık değerleri 0 ile 1 arasında değişir. Bu araştırma için kullanılacak metotlardan birisi de Probit Modeli olup Logit ile Probit Modelleri arasındaki temel farklılık modellerin olasılık dağılımlarına ilişkin varsayımın farklı olmasından dolayıdır. Bununla birlikte, bu modeller ile elde edilen sonuçlar arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır (Greene, 2000: 110). Diğer yandan, Logit Modelinde açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişkeni daha iyi ve uygulaması basit biçimde açıkladığı kabul edildiğinden bu çalışmada Logit Modelinin kullanımı tercih edilmiştir (Amemiya, 1985: 269).

Kümülatif Logistic fonksiyonuna bağlı olan Logit modeli aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Gujarati, 1995: 192).

$$P_i = F(Z_i) = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{(1 + \exp^{-Z_i})} = \frac{1}{1 + \exp^{-(\alpha + \beta X_i)}} \quad (2)$$

Formülde;

F: Kümülatif olasılık fonksiyonu,

$Z_i : \alpha + \beta X_i$

α : Sabit katsayı,

β : Her bir açıklayıcı değişken için tahmin edilecek parametreleri,

X_i : i'inci bağımsız değişkeni ifade etmektedir.

Denklemin her iki tarafının doğal logaritması alınması sonucunda aşağıdaki denklem elde edilir.

$$L_i = \ln \left[\frac{P_i}{(1 - P_i)} \right] = Z_i = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 \dots \dots + \beta_n X_n \quad (3)$$

Bu regresyon modelinde Z_i bağımlı değişkeni, belirli bir seçeneği seçmenin seçmemeye olan oranının doğal logaritmik değerini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, Logit modelinden elde edilen katsayılar, bir olayı tercih etmenin etmemeye olan olasılığını ifade etmektedir. Bu çalışmada bağımlı değişken olarak, ev dışı gıda tüketimi yapan hanehalkları 1 ve ev dışı gıda tüketimi yapmayan hanehalkları ise 0 olarak kabul edilmiştir. Hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörlere, anket yapılan hanehalkı reisinin eğitim durumu ve medeni durumu, hanenin ortalama aylık geliri, hanenin ortalama aylık

evdeki gıda harcaması, hane büyüklüğü, hanede çalışan eşin olup olmaması, hanehalklarının ev dışı gıda tüketiminde bulunup bulunmamasına ilişkin ekonomiklik, sağlık ve hijyen gibi unsurlar modele açıklayıcı değişkenler olarak dahil edilmiştir. Gelirin ev dışı gıda tüketimi üzerine olan etkisini araştırmak için görüşülen hanehalklarının ortalama gelir seviyelerine göre düşük, orta ve yüksek olmak üzere 3 gelir grubuna ayrılmıştır.

Tablo 3. Değişkenlerin Tanımlanması ve Kodları

Bağımlı Değişken			
EGTV	Hanehalkı Ev Dışı Gıda Tüketiyorsa	=1	Diğer=0
Açıklayıcı Değişkenler			
HB	Hanehalkı büyüklüğü 3 ve üzeri ise	=1	Diğer=0
MD	Hanehalkı reisi evli ise	=1	Diğer=0
ED	Hanehalkı reisinin eğitim durumu önlisans ve üzeri ise	=1	Diğer=0
INC2	Aylık gelir 3001-7000 arası ise	=1	Diğer=0
INC3	Aylık Gelir 7001 ve üzeri ise	=1	Diğer=0
EVC	Hanede çalışan eş bulunuyorsa	=1	Diğer=0
SAG	Sağlık unsuru 3,49 ve üzeri ise	=1	Diğer=0
EKO	Ekonomiklik unsuru 3,45 ve üzeri ise	=1	Diğer=0
HIJ	Hijyeniklik unsuru 3,35 ve üzeri ise	=1	Diğer=0
EGD	Evdeki gıda tüketimi harcamaları	Sürekli	

Logit analizinde kullanılan bağımlı ve açıklayıcı değişkenlere ilişkin kodlamalar Tablo 3'te verilmiştir. Logit Modeli "En Yüksek Olabilirlik Metodu" kullanılarak Eviews programında tahmin edilmiştir. Buna göre, eşitlik (3)'teki denklemde belirtilen açıklayıcı değişkenlerle birlikte modele (e_i) hata terimi eklenerek ekonometrik model aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

$$EGTV_i = \beta_1 HB + \beta_2 MD + \beta_3 ED + \beta_4 INC2 + \beta_5 INC3 + \beta_6 EVC + \beta_7 SAG + \beta_8 EKO + \beta_9 HIJ + \beta_{10} EGD + e_i \quad (4)$$

Modele dahil edilen sürekli ve kesikli değişkenlerin, bağımlı değişkene olan etkilerini belirleyebilmek için her bir değişkenin marjinal etkileri hesaplanmıştır. Marjinal etki oranı, kesikli değişkenlerde, 1 veya 0 olarak ifade edilen, olayın olması durumunun olmaması durumuna göre bağımlı değişkeni etkileme oranını ifade etmektedir ve aşağıdaki formülle hesaplanır;

$$\left(\frac{\partial P_i}{\partial X_{ij}} \right) = P_i(Y_i: X_{ij} = 1) - P_i(Y_i: X_{ij} = 0) \quad (5)$$

Sürekli değişkenlerde ise, değişkenlerdeki 1birimlik artışın bağımlı değişkeni etkileme oranını ifade etmektedir ve aşağıdaki formülle hesaplanır;

$$\left(\frac{\partial P_i}{\partial X_{ij}} \right) = [\beta_j \exp(-\beta_{ij})] / [1 + \exp(-\beta_{ij})] \quad (6)$$

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

İncelenen hanehalkları ortalama gelirleri bakımından, frekans dağılımı yardımıyla 3 gruba ayrılmıştır. Birinci gelir grubunu 3000 TL/ay ve daha az gelire sahip olan hanehalkları, ikinci gelir grubunu 3001-7000 TL/ay geliri olan hanehalkları ve üçüncü gelir grubunu ise 7001TL/ay ve daha yüksek gelire sahip olan hanehalkları oluşturmaktadır.

Isparta kentsel alanda görüşülen hanehalklarının gelir gruplarına göre aylık ortalama gelirleri ve hanehalkı sayısı Tablo 4'te verilmiştir. Gelir gruplarına göre hanehalklarının %25,73'ü I. grupta, %51,46'sı II. grupta ve %22,81'i III. grupta yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre aylık ortalama gelirin I. grupta 2343,4 TL/ay, II. grupta 4806,2 TL/ay,

III. Grupta 11250 TL/ay ve tüm hanehalklarının ortalamasının ise 5642,35 TL/ay olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. İncelenen Hanehalklarını Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Gelir Grupları	Gelir Aralığı	Hanehalkı Sayısı (N)	Hanehalkı Yüzdesi	Gelir Ortalaması
I. Grup	0-3000	88	25.73	2343.4
II. Grup	3001-7000	176	51.46	4806.2
III. Grup	7001-üzeri	78	22.81	11250
Toplam / Ortalama		342	100,00	5642,35

İncelenen tüm hane haklarında, toplam tüketim harcaması 5169,22 TL olarak hesaplanmıştır. Toplam gıda harcamasının toplam tüketim harcaması içerisindeki payı ise %27,01 (1369 TL/ay) olarak belirlenmiştir. 2013 yılında Türkiye kentsel alanda toplam gıda harcamasının toplam tüketim harcaması içerisindeki payı %24,1 olduğu dikkate alınırsa, araştırma alanında elde edilen bu oranın kısmen yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Tuik, 2013). Araştırma sonuçlarına göre, tüm hane halklarının ortalama aylık ev dışı gıda harcamasının aylık ortalama gıda harcaması içerisindeki payı %28,19 (393,71 TL) olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; hane halklarının gelir seviyesi arttıkça tüketim, gıda ve ev dışı gıda harcamaları artmaktadır. Ayrıca hanehalklarının toplam gelirleri içerisinde gıda harcamasına ayırdıkları payın, gelir seviyesi arttıkça mutlak olarak arttığı, buna karşın oransal olarak azaldığı belirlenmiştir. (Tablo 5).

Tablo 5. İncelenen Hanehalklarının Tüketimi Gıda ve Ev Dışı GıdaHarcamalarının Gelir Gruplarına Göre Oransal Dağılımı

Gelir Grupları	Toplam Tüketim Harcaması (1)	Toplam Gıda Harcaması (2)	2/1 (%)	Ev Dışı Gıda Harcaması (3)	3/2 (%)
I. Grup	2253,75	682,78	30,29	125,17	18,33
II. Grup	4457,41	1220,73	27,38	284,37	23,29
III. Grup	9965	2568,58	25,77	937,82	36,51
Ortalama/Toplam	5169,22	1396,58	27,01	393,71	28,19

Araştırma alanında gelir gruplarına göre ev dışı gıda tüketimi yapan hanehalklarının sayıları ve oranları Tablo 6'da verilmiştir. Görüşülen hanehalklarına "ev dışında gıda tüketiminde bulunuyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Yapılan analizde ev dışı gıda tüketimine restoranlarda, fast-food tipi işletmelerde ve cafe bistro tarzı vb. hizmet verilen işletmeler dahil edilirken dışarıdan sipariş edilen ev dışı gıda ürünleri ve hazır gıdaların satın alımı dahil edilmemiştir. Analiz sonuçlarına göre, görüşülen hanehalklarının tüm gelir gruplarına göre ev dışı gıda tüketim durumu incelendiğinde, hanehalklarının %55,55'inin (190 hane) ev dışı gıda tüketiminde bulunmadığı ve %44,45'inin (152 hane) ev dışı gıda tüketiminde bulunduğu belirlenmiştir. Gelir gruplarına göre ev dışı gıda tüketiminde bulunan hanehalklarının oranları I.gelir grubunda %30,68, II. gelir grubunda %46,02 ve III. gelir grubunda ise %56,42 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere hanehalklarının gelir seviyesi arttıkça ev dışı gıda tüketimine katılım oranının arttığı, gelir seviyesi azaldıkça ise azalmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Hanehalklarının Ev Dışı Gıda Tüketim Durumlarının Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Gelir Grupları	Tüketen		Tüketmeyen		Toplam	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%
I. Grup	27	30,68	61	69,32	88	25,73
II. Grup	81	46,02	95	53,98	176	51,46
III. Grup	44	56,42	34	43,58	78	22,81
Ortalama/Toplam	152	44,45	190	55,55	342	100,00

Ev dışı gıda tüketimi yapan hanehalklarının tercih nedenleri 5'li likert ölçeğine göre (1:kesinlikle katılmıyorum 5:kesinlikle katılıyorum) incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini tercih etme nedenleri önem sırasına göre, sosyal aktivite olması (4,05), lezzetli olduğunun düşünülmesi, (3,74), zaman tasarrufu (3,55), hazırlamak için çaba gerektirmemesi (3,34), alışkanlık olması (3,32), çocukların istemesi (2,77), ekonomik olması (2,75), pişirmeyi sevmemek (2,49), reklamların etkisi (2,34) ve anne çalıştığı için yemek yapmaya vakit olmaması (2,05) olarak belirlenmiştir. Gelir grupları itibariyle incelendiğinde ev dışı gıda tüketiminin ekonomik olduğunun düşünülmesi 2,95 puanla I. gelir grubunda diğer gelir gruplarına göre yüksek olması dikkat çekici bir noktadır. Gelir seviyesi arttıkça ekonomik olmasının önemi azalmaktadır. Nitekim bu değerler sırasıyla II. ve III. gelir gruplarında 2,76 ve 2,58 olarak hesaplanmıştır.

Ev dışı gıda tüketimine katılmayan hanehalklarının tercih etmeme nedenleri başlıca önem sırasına göre sağlıklı bulunmaması (4,16), alışkanlığın olmaması (4,06), fiyatların yüksek olması (3,95), uzun süre oturma imkanının olmaması (3,70), hijyenlik şüphesi (3,66), ortamı beğenmemek (3,39) ve müşteri portföyünü beğenmemek (3,34) olarak belirlenmiştir (Tablo 3.19.). Gelir grupları itibariyle bakıldığı zaman I. grupta fiyatların yüksek olması 4,48 puanla diğer gelir gruplarına göre hayli yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Gelir seviyesi arttıkça fiyatın öneminin azaldığı görülmektedir. Nitekim II. ve III. gelir gruplarında bu oranlar sırasıyla 3,86 ve 3,5 olarak hesaplanmıştır. Uzun süre oturma imkanının olmaması (4,09), bu tür kuruluşların imajını kötü bulma (3,84), hizmet yetersiz (3,65), sağlık problemlerinin olması (3,59), diyet yapma (3,35) gibi unsurlar III. gelir grubunda ev dışı gıda tüketiminin tercih edilmemesinin başlıca nedenleri olduğu belirlenmiştir.

Hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörler in analizi için (4) nolu eşitlik Logit Modeli kullanılarak maksimum olabilirlik yöntemi ile tahmin edilmiştir. Modelin tahmin sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Logit Modelinin başarı ölçütleri olarak genellikle modelin doğru tahmin oranı, McFadden belirlilik katsayısı ve Muhtemel Olabilirlik indeksi (LRI) kullanılmaktadır (Greene, 2000). Muhtemel olabilirlik test istatistiği (LR), modelin tamamının %1 önem seviyesinde sıfırdan farklı ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Analiz sonuçlarına göre modelin doğru tahmin oranı %82,16 olarak hesaplanmıştır. Modelin belirlilik katsayısını açıklayan McFadden değeri 0,40 olarak hesaplanmış olup bu değer bağımlı değişkendeki değişimin %40'ının modele dahil edilen değişkenlerce açıklandığını ifade etmektedir. Muhtemel olabilirlik test istatistiği (LR=189,529), modele dahil edilen değişkenlerin katsayılarının tamamının %1 önem düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir. Logit Modelinde açıklayıcı değişkenlere ait

katsayıların yorumlanması literatürde yaygın olarak kullanılan marjinal etkiler yardımıyla yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, hanede çalışan eş unsuru dışındaki değişkenlerin tümü beklenen işarete sahiptir. Ayrıca hane büyüklüğü, hanehalkı reisinin eğitim durumu ve hanede çalışan eş unsuru dışındaki tüm değişkenler anlamlı bulunmuştur. Hijyeniklik unsuru %10, diğer değişkenler ise %1 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Modelin belirlilik katsayı göstergeleri ve tahmin edilen katsayıların iki tanesi dışında tamamının istatistiksel olarak anlamlı olması ve modelin doğru tahmin oranının yüksek olmasından dolayı açıklayıcı değişkenler modeli iyi bir biçimde açıklamaktadır.

Hanehalklarının ev dışı gıda tüketim kararını etkileyen önemli faktörlerden olan hane büyüklüğü incelenmiştir. Model tahmin sonuçlarına göre, hane büyüklüğü ile ev dışı gıda tüketimi arasında beklentiye uyumlu olarak negatif bir ilişki bulunmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Analiz sonuçlarına göre hane büyüklüğü üç ve üzeri olan hanehalklarının ev dışı gıda tüketimine katılım olasılıkları diğer hanelere göre %3 oranında daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Model sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı bulunmamasının başlıca nedeni en geniş hane büyüklüğüne sahip hanehalklarının en yüksek gelir grubunda olması ve bu gruptaki hanehalklarının ev dışı gıda tüketimine daha fazla eğilimli olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 7. Ekonometrik Analiz Sonuçları

Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	Z-değeri	P-değeri	Marjinal Etki
Sabit	3,2924	0,6578	5,0051	0,000*	-
HB1	-0,1318	0,4064	-0,3243	0,745	-0,0321
MD1	-1,5020	0,5365	-2,7996	0,005*	-0,3637
ED1	0,0414	0,3403	0,1216	0,903	0,0100
INC2	1,3759	0,4626	2,9742	0,002*	0,3207
INC3	2,2056	0,6267	3,5193	0,000*	0,4960
EVC1	-0,1829	0,3474	-0,5264	0,598	-0,0441
SAG1	-2,6763	0,3783	-7,0745	0,000*	-0,5810
EK00	-2,2809	0,3326	-6,8577	0,000*	-0,5076
HIJ1	0,6770	0,3667	1,8461	0,064**	0,1623
EGD	-0,0009	0,0002	-4,5000	0,001*	-0,0002
McFaddenR ²	0,40				
LR	189,529				
LRI	0,00				
Doğru Tahmin Oranı	0,82				

*%1 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

**%10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Modele eklenen başka bir değişken ise hanehalkı reisinin medeni durumudur. Analiz sonuçlarına göre, hanehalkı reisinin medeni durumu ile ev dışı gıda tüketimi arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Medeni durumu evli olan hanehalkı reisleri diğer hanehalkı reislerine göre %36 oranında daha az ev dışı gıda tüketimi eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Hanehalkı reisinin eğitim durumu ev dışı gıda tüketimini etkileyen önemli bir etmendir. Model tahmin sonuçlarına göre, eğitim durumu ile ev dışı gıda tüketimi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Analiz sonuçlarına göre eğitim durumu ön lisans ve üzeri olan hanehalklarının diğerlerine göre ev dışı gıda tüketimine %1 oranında daha fazla eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Model sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı bulunmamasının başlıca nedeni olarak eğitim seviyesi yüksek hanehalklarının sağlık kaygıları ve obezite dolayısıyla daha bilinçli davranmaları gösterilebilir. Nitekim Keelan, Henschion ve Newman (2009) yapmış oldukları çalışmada eğitilmiş insanların sağlık kaygıları sebebiyle fast-food tarzı işletmeleri tercih etme eğiliminin daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Kadınların iş yaşamına girmesi günümüzde evde yemek hazırlama, bulaşık vs. gibi ev işlerinde zaman kısıtlamasına neden olmaktadır. Çalışan eşe sahip olan hanehalklarının ev dışı gıda tüketimine daha fazla eğilimli olması beklenmektedir. Ancak model tahmin sonuçlarına göre, hanede çalışan eş bulunması ile ev dışı gıda tüketimi arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan bir ilişki söz konusudur. Analiz sonuçlarına göre çalışan eşe sahip olan haneler diğerlerine göre %4 oranında daha az ev dışı gıda tüketimi olasılığında oldukları tespit edilmiştir. Model sonuçlarının teoriyle çelişmesinin başlıca nedeni olarak, analize dahil edilen çalışan eş değişkeninin sadece aktif çalışanların değil aynı zamanda herhangi bir kurumdan emekli olan hanehalklarını da içermesiyle açıklanabilir. Dolayısıyla ev dışı gıda tüketimini etkileyen çalışan eş unsurunda, aktif çalışan ve emekli hanehalkları arasında zaman kısıtlaması gibi faktörler değişkenlik gösterebilmektedir.

Modele dahil edilen en önemli değişkenlerden birisi de gelir unsurudur. Model tahmin sonuçlarına göre, hanehalkının ortalama geliri ile ev dışı gıda tüketimi arasında beklentiye uyumlu olarak pozitif bir ilişki bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre, ikinci gelir grubundaki hanehalklarının birinci gelir grubundaki hanehalklarına göre %32, üçüncü gelir grubundaki hanehalklarının ikinci gelir grubundaki hanehalklarına göre %49 oranında daha fazla ev dışı gıda tüketimi yaptıkları belirlenmiştir. Modele dahil edilen başka bir değişken de ev dışı gıda tüketimini etkileyen bu tip tüketimin ekonomik olup olmama faktörüdür. Ekonomiklik faktörü ile ev dışı gıda tüketimi arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Analiz sonuçlarına göre ev dışı gıda tüketimini ekonomik bulmayan hanehalklarının %50 oranında daha az ev dışı gıda tüketiminde buldukları belirlenmiştir.

Modele başka bir değişken olarak evde gıda tüketim harcamalarının ev dışı gıda tüketimine etkisi dahil edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, evde gıda tüketimi harcamalarındaki bir birimlik artışın ev dışı gıda tüketimi olasılığını %0,02 oranında düşürdüğü tespit edilmiştir. Nitekim evdeki gıda tüketim harcamaları ile ev dışı gıda tüketiminde bulunma birbirinin ikamesi bir tüketim tipi olarak değerlendirilebileceğinden elde edilen sonucun beklentiye uygun olduğu söylenebilmektedir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen değişkenlerin yanı sıra ev dışı gıda tüketimini etkileyen sağlık ve hijyeniklik faktörleri de analize dahil edilmiştir. Son zamanda sıkça tartışılan sağlık ve hijyeniklik faktörü ev dışı gıda tüketimini etkileyen önemli faktörlerdendir. Model tahmin sonuçlarına göre, ev dışı gıda tüketimi ile sağlık faktörü arasında beklenen biçimde negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Analiz sonuçlarına göre, sağlık kaygıları taşıyan hanehalkları diğer hanehalklarına göre %58 oranında daha az ev dışı gıda tüketiminde buldukları belirlenmiştir. Hijyeniklik faktörü ile ev dışı gıda tüketimi arasında aynı yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, ev dışı gıda tüketimini hijyenik bulan

hanehalkları diğer hanehalklarına göre %16 oranında daha fazla ev dışı gıda tüketimi eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Model tahmin sonuçlarının literatür ile kıyaslandığında önemli ölçüde tutarlı olduğu görölmektedir. Nitekim Kim (2002), gelirin ev dışı gıda tüketimine pozitif etkilediğini, hane büyüklüğünün negatif etkilediğini; Ekeyılmaz (2006), ev dışı gıda tüketimini gelirin ve eğitim durumunun pozitif etkilediği sağlık kaygılarının negatif etkilediğini; Yazırlı (2015), medeni durumu evli olanların daha az ev dışı gıda tüketiminde bulduklarını; Akbay ve Boz (2005), gelir ve eğitim seviyesinin ev dışı gıda tüketimini pozitif etkilediğini; Nayga (1991), fiyat ve gelir seviyesinin ev dışı gıda tüketimine güçlü bir etkisinin bulunduğunu; Liu (2011), gelir ve eğitim seviyesinin ev dışı gıda tüketimini pozitif etkilediğini tespit etmiŐlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde gelişen teknoloji ve küreselleŐmeye dayalı olarak piyasadaki ürünlerin çeŐitlenmesi ve farklılaŐması sonucunda oluŐan rekabet ortamıyla birlikte müşteri memnuniyeti odaklı faaliyetler artmıştır. Bunların yanında ailelerin yapısı, yaşam tarzları ve çalışma koşulları deđiŐmiŐtir. Değişen yaşam tarzı ve çalışma koşulları zaman faktörünün önemini arttırmıŐ, insanların gıda tüketim kalıplarının farklılaŐmasına yol açarak hazır ve ev dışı gıda tüketimlerini arttırmıŐtır. Bu araştırmada, Isparta ilinde yaşayan hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini etkileyen sosyo-ekonomik faktörler analiz edilmiştir. Bu amaçla araştırmada kesikli değişken modelleme yaklaŐımlarından Logit Yöntemi kullanılmıŐtır.

Araştırmada kullanılan veriler, Isparta ili kentsel alanda ikamet eden hanehalklarından anket yoluyla elde edilmiştir. Çalışmada hanehalkları gelir düzeyleri açaŐısından 3 gruba ayrılarak incelenmiştir. Görüşme yapılan hanehalklarının aylık ortalama gelirleri 5642,35 TL olup, bu değer I. gelir grubunda 2343,4 TL, II. gelir grubunda 4806,2 TL ve III. gelir grubunda ise 11250 TL'dir. İncelenen hanehalklarının ortalama büyüklüğu 3,32'dir.

. İncelenen hanehalklarının aylık ortalama tüketim harcaması 5169,22, aylık ortalama gıda harcaması 1396,58 TL olarak belirlenmiştir. Hanehalklarının aylık gıda harcamasının tüketim harcaması içerisindeki ortalama payı %27,01, aylık ev dışı gıda harcamasının gıda harcaması içerisindeki payı ise %28,19 olarak hesaplanmıştır. İncelenen hanehalklarının %44,45'i (152 hane) ev dışı gıda tüketiminde bulunurken, %55,55'i (190 hane) tüketimde bulunmamaktadır. Gelir gruplarına göre, en fazla oranda III. gelir grubunun %56,42'lik bölümü ev dışı gıda tüketiminde bulunurken bu oran II. ve I. gelir grubunda sırasıyla %46,02 ve % 30,68'dir. Hanehalklarının ortalama aylık ev dışı gıda harcaması 393,71 TL iken gelir gruplarına göre aylık ortalama harcama tutarı III. gelir grubunda 937,82 TL, II. gelir grubunda 284,37 ve I. gelir grubunda ise 125,17 TL olarak belirlenmiştir.

Ev dışı gıda tüketimini tercih etmede en önemli sebepler sırasıyla sosyal aktivite olması, lezzetli olması, zaman tasarrufu ve hazırlamak için çaba sarf edilmemesi iken tercih etmeme sebepleri sağlıklı bulunmaması, alışkanlığın olmaması fiyatların yüksek olması ve uzun süre oturma imkanının bulunmaması olarak belirlenmiştir.

Hanehalklarının ev dışı gıda tüketimini açıklayan Logit Modelinde açıklayıcı değişkenler olarak; hane büyüklüğu, hanehalkı reisinin medeni durumu ve eğitim durumu, gelir seviyesi, çalışan eş unsuru, evdeki gıda tüketimi harcaması, ekonomiklik, sağlıklılık ve hijyeniklik deđiŐkenleri dikkate alınmıŐtır. Model tahmin sonuçlarına göre, hanehalkı reisinin eğitim durumu, hane büyüklüğu ve teorik beklentiyle çeliŐen çalışan eş unsuru dışındaki tüm değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Teorik beklentiyle uyumlu olan değişkenlerden eğitim durumu, gelir seviyesi ve hijyeniklik unsurlarının ev dışı gıda tüketimi

olasılığını olumlu yönde etkilediği, buna karşın hane büyüklüğü, hanehalkı reisinin evli olması, evdeki gıda tüketimi harcaması, ekonomiklik ve sağlık unsurlarının ise ev dışı gıda tüketimi olasılığını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Teorik beklentiyle uyumlu olan değişkenlerin ev dışı gıda tüketimi olasılığına etkileri sırasıyla hane büyüklüğü (-%3), medeni durum (-%36), eğitim durumu (%1), ikinci gelir grubu (%32), üçüncü gelir grubu (%49), sağlık (-%58), ekonomiklik (-%50), hijyeniklik (%16) ve evdeki gıda tüketimi harcamaları (-%0,02) olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar gerek araştırmacılar, gerek sektörde faaliyet göstermekte olan işletmeciler, gerekse potansiyel yatırımcılar açısından önemli bilgiler içermektedir. Araştırma sonuçlarına göre Isparta ili kentsel alandaki hanehalkları ev dışı gıda tüketiminde en çok arkadaş ve aile ile vakit geçirilebilecek sosyal ortam, lezzet ve zaman tasarrufu gibi faktörlere dikkat etmektedir. Bu doğrultuda ev dışı gıda tüketim yerlerinin geniş gruplara hizmet verebilecek potansiyelde ve gıda servisinin yanında farklı sosyal olanakları ve etkinlikleri de sağlamaları, servis edilen ürünlere ilişkin müşteri kitlesi ile sürekli iletişim halinde bulunmaları ve etkili servis hızı bu işletmelerin tercih edilme eğilimini arttırabilecektir. Ayrıca bu işletmelerin sağlık kaygılarını giderici önlemler alması ve çeşitli promosyon ve kampanyaları arttırması potansiyel müşterileri pazara çekmek için uygun olacaktır. Bu bulguların yanında model sonuçlarına göre, bu tür kuruluşlar Isparta ili kentsel alanda medeni durumu evli olmayan hanehalklarını hedef kitle olarak seçmelidir. Gelir seviyesi ve ekonomiklik faktörü ev dışı gıda tüketimi kararını etkilemektedir. Sektörde faaliyet gösteren firmaların hedef seçilen gelir grubuna ilişkin etkili fiyat politikası belirlemeleri potansiyel müşteriyi kazanmada ve elde tutmada etkili olabilecektir. Model tahmin sonuçlarında ev dışı gıda tüketiminde önemli etkisi bulunan sağlık ve hijyeniklik faktörlerine ilişkin ev dışı gıda tüketimi hizmeti veren işletmeler son derece titiz davranmalıdırlar. Sağlık ve hijyeniklik konusunda yapılan ihmaller ve yaşanabilecek gıda zehirlenmeleri işletme için büyük itibar kaybına yol açabilmektedir. Bütün bunların önüne geçebilmek için bu konuda, işletmelerdeki müşteri ağırlanan alanlar kadar işletmenin diğer alanları da doğru planlanmalıdır. Mutfak, servis alanı ve tuvalet temizliği titizlikle takip edilmedir. Sağlık ve hijyeniklik konusunda personeller bilinçlendirilmeli ve gerekli eğitimler verilmelidir. Ayrıca, Sağlık Bakanlığı vb. kamu kuruluşlarının da bu tür kuruluşlarda servis edilen gıdalara ilişkin sağlık kaygılarını giderici denetimlerini sıklaştırması bu tür kuruluşların potansiyelini arttırmada önemli bir rol alabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akbay, C. ve Boz, İ. (2005). Kahramanmaraş'ta Ailelerin Ev ve Ev Dışı Gıda Talebi ve Tüketici Davranışlarının Ekonometrik Analizi. KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, 8(1), 122-131.
- Amemiya, T. (1985). *Advanced Econometrics*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Bezerra, I. N., Souza A. M., Pereira R. A. ve Sichieri R. (2013). Consumption of Foods Away From Home in Brazil. *Rev Saude Publica*, 47(1), 200-211.
- Çiçek, A. ve Erkan, O. (1996). Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri. GOPÜ Zirat Fakültesi Yayınları No: 12, Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Ekeyılmaz S. (2006). Antalya İlinde Ev Dışı Gıda Talebi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ertürk, M. (2018). Tüketicilerin Dışarıda Yemek Yeme Nedenleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17(3), 1203-1224.
- Greene, W.H. (2000). *Econometrics Analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- Gujarati, D.N. (1995). Basic Econometrics. Mc Graw-Hill Inc, USA.
- Gül, A., Özdeş Akbay, A., Özçiçek Dölekoğlu, C., Özel, R. ve Akbay, C. (2003). Adana İli Kentsel Alanda Ailelerin Ev Dışı Gıda Tüketimlerinin Belirlenmesi. TEAE Yayın No: 95, 2003, Ankara.
- <http://www.brandday.net/ekonomi/turkiyede-yeme-icme-sektorunun-boyutlari-gastronomi-ekonomisi-ara-rapor-2018-h8213.html>, (08.03.2019).
- Jang, S., Ham, S. ve Hong, G. S. (2007). Food-Away-From-Home Expenditure on Senior Households in the United States: A Double-Hurdle Approach. Journal of Hospitality ve Tourism Research, 31(2), 147-167.
- Keelan, C. D., Henchion, M. M. ve Newman, C. F. (2009). A Double-Hurdle Model of Irish Households' Foodservice Expenditure Patterns. Journal of International Food ve Agribusiness Marketing, 21, 269-285.
- Kim, E. J. (2002). The Impact Of Economic And Socio-Demographic Characteristics On The Decision To Eat Out: Whether To Eat Out Where To Eat Out, Doktora Tezi, Ohio State University, Human Ecology.
- Lee, J. Y. ve Brown, M. G. (1986). Food Expenditures at Home and Away From Home in the United States-- A Switching Regression Analysis. The Review of Economics and Statistics, 68(1), ss. 142-147.
- Liu, M. (2011). Food Expenditures Away From Home By Type Of Meal And By Facility, Yüksek Lisans Tezi, The University Of Tennessee Knoxville, Agricultural Economics.
- Nayga, R. M. (1991). Analysis Of Socio-Economic And Demographic Factors Affecting Food Away From Home Consumption, Doktora Tezi, Texas A&M University, Agricultural Economics, Texas.
- Öncü, M. A., Çatı, K. ve Özbay, G. (2007). "Hızlı Yiyecek İşletmelerinin Tercihinde Etkili Olan Faktörler", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 317-336.
- Özdemir, B. (2010). Dışarıda Yemek Yeme Olgusu: Kuramsal Bir Model Önerisi. Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 21(2), 218-232.
- Park, C. (2004). Efficient or Enjoyable? Consumer Values of Eating-out and Fast-food Restaurant Consumption in Korea. Hospitality Management, 23, 87-94.
- Pol, L. G. ve Pak S. (1995). Consumer Unit Types and Expenditures on Food Away From Home. The Journal on Consumer Affairs, 29(2), 403-428.
- Redman, B. J. (1980), The Impact of Woman's Time Allocation on Expenditure for Meals Away From Home and Prepared Foods. American Journal of Agricultural Economics, 62(2), 234-237.
- TÜİK, (2015). Gelire Göre Sıralı %20'lik Gruplar Göre Tüketim Harcamalarının Dağılımı, 2010-2015. Hanehalkı Bütçe Araştırması.
- TÜİK, (2017). Mahallelere Göre Hanehalkı Sayısı, Isparta. 31. Aralık 2017 Tarihli Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları.
- USDA, Economic Research Service, (2018). Constant Dollar Food and Alcohol Expenditures, Without Taxes and Tips, for all Purchasers. Revisions to the Food Expenditure Series, August.
- Yazırlı, N. (2015). Ev Dışı Gıda Tüketimini Etkileyen Faktörler: Nazilli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.